

Miljöminister Lena Sommestad

VIKTIGA FRÅGOR FÖR VA-BRANSCHEN I SVERIGE

Frågor vi önskar redovisa vid dagens möte:

- Ramdirektivet för vatten
- EGs avloppsdirektiv
- Återföring av fosfor
- Dricksvatten

Bakgrund

Viktig infrastruktur kräver stabila och tydliga regler. Svenskt Vatten är branschföreningen för den allmänna vatten- och avloppsförsörjningen i Sverige. Vatten- och avlopp (VA) är en av våra viktigaste infrastrukturer, som samtliga medborgare och verksamhetsutövare inklusive tillverkningsindustrin är beroende av. VA-verksamheten i Sverige är i huvudsak ett kommunalt monopol. Den styrs av självkostnadsprincipen som regleras i Lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (VA-lagen). VA-verken som bedriver det kanske viktigaste aktiva miljövårdsarbetet i landet (rening av avloppsvatten) behöver regler som är långsiktigt stabila. Eftersom utbyggnad och reinvestering är beroende av stora kapitalinsatser, som också skall beslutas i kommunala nämnder, krävs oftast en framförhållning på minst fem år. För att nå framgång i en säker VA-försörjning behövs det också tydliga regler för verksamheten.

VA-verken och branschorganisationen har miljö- och hälsoaspekter som sin viktigaste målstyrning. Vi har arbetat intensivt för att efterleva politiska beslut för exempelvis det hållbara samhället, kretsloppsprincipen och uppställda miljömål. **Svenskt Vatten och de svenska VA-verken ansvarar för hela systemet från råvatten, som utgör grund för dricksvattenförsörjningen, till rena sjöar som utgör bas för bl a rekreation och biologisk mångfald. Cirkeln sluts när recipienten för renat avloppsvatten utgör grund för råvatten för tillverkning av dricksvatten.** Trots att huvuduppgifterna enligt VA-lagen är att producera dricksvatten och rena avloppsvattnet har VA-verken aktivt arbetat för att inte bara vattenkretsloppet utan även fosforkretsloppet ska gå runt.

Om Sverige även vill vara en part i en global kraftsamling för att lösa världens vattenproblem måste vi satsa på utbildning och FoU samt samarbete mellan olika aktörer såsom regeringen och myndigheter, VA-branschen men även mellan konsulter och entreprenörer/leverantörer. Se de privata vattenbolagens framfart i utvecklingsländerna. Ett viktigt steg i en sådan satsning är regeringens avsikt att bygga upp ett nationellt centrum för utveckling, entreprenörskap och export av miljöteknik.

VA-branschen är alltså en viktig miljöaktör. Sverige var tidig med utbyggnad av VA-hantering. Historiskt byggdes anläggningar för att höja den hygieniska standarden och förhindra sjukdomsutbrott. Senare har miljö- och kretsloppsaspekter styrts utvecklingen. Under de senare åren har hållbarhets- och generationsmål varit styrande i VA-utvecklingen. Den svenska VA-branschen har tagit ett stort ansvar i denna utveckling. Men utan statliga bidrag främst under 1960-1970-talen hade inte utvecklingen vara så framgångsrik. Under 1980- och början av 1990-talet gav staten stöd till FoU för VA-utveckling. Sverige var kända i stora delar av världen för framgångsrik utbyggnad av VA-hantering.

Svenskt Vatten och de svenska VA-verken har tillsammans en stor kunskap inom vattenområdet. Vi arbetar också internationellt bl.a. genom vår utlandsverksamhet i Swedish Water Development (SWD) och genom enskilda VA-verk. Vi arbetar också inom bl.a. EUREAU, som är den europeiska VA-branschens spegelgrupp inom EU. Kommissionen har uttalat att man önskar närmare samarbete med EUREAU. Svenskt Vatten vill på samma sätt samarbeta närmare med Miljödepartementet och ansvariga myndigheter för att driva vattenfrågorna i riktning mot en långsiktigt hållbar vattenhushållning.

Ramdirektivet för vatten

Arbetet med ramdirektivet för vatten tillhör de absolut viktigaste arbetsområdena för Svenskt Vatten och för våra medlemmar under kommande år.

Svenskt Vatten stöder i allt väsentligt betänkandets förslag till ny myndighetsorganisation, men har ett antal viktiga synpunkter.

Vi stöder att vattenmyndigheten får ett samlat ansvar för vattenvårdsfrågorna, men anser att det fortfarande är oklart hur ansvarsfördelningen mellan befintliga myndigheter blir.

Idag är myndighetsansvaret för hantering av vattenvårdsfrågorna spritt på ett stort antal myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för ytvatten, Sveriges geologiska undersökning ansvarar för grundvatten och Livsmedelsverket för vissa kvalitetsfrågor ur livsmedelssynpunkt. Även SMHI, länsstyrelserna och kommunernas miljökontor har myndighetsansvar inom vattenområdet. Den spridda hanteringen på flera myndigheter samt det faktum att de personella resurserna med vattenvårdskompetens totalt sett har minskat innebär en risk att väsentliga frågor kan hamna mellan myndigheternas ansvarsområden.

Vi förordar att ett tydligt och överordnat ansvar läggs på den nya vattenmyndigheten. Ett nyligen uppmärksammat fall med oklar ansvarsbild gäller åtgärder och ansvar för att förhindra förekomsten av bekämpningsmedel (pesticider) i såväl ytvatten som grundvatten.

Tillgången på rent vatten idag och till kommande generationer är en fråga av högsta prioritet varför vattenvården måste företrädas av en stark part med erforderliga resurser och med samlad och heltäckande kompetens. **Vi förordar att den nyskapade vattenmyndigheten får ett sektorsansvar för alla principiella och övergripande vattenvårdsfrågor.** För närvarande saknas sektormyndighet för en av de viktigaste

samhällssektorerna –VA. Myndigheten bör ha en stark och fristående styrelse med representanter från stat, kommuner och näringsliv.

En mycket central uppgift bör vara att på uppdrag av regeringen, med hög kompetens framgångsrikt kunna driva och bevaka de svenska vattenintressena såväl inom Europasamarbetet som på global nivå. Vi upplever att Sverige kan behöva förstärka bevakningen av ”våra” vattenfrågors hantering i Bryssel. Ett exempel är den outröttliga kampen för att liberalisera vattenförsörjningen och att öppna VA-sektorn för privata intressenter i alla medlemsstater. Andra exempel är att vi i efterhand får problem genom att kommissionen hävdar att Sverige inte uppfyller avloppsdirektivets kvävekrav eller kravet på biologisk rening.

Vi vill betona betydelsen att skilja på myndighetens ansvar som myndighet och verksamhetsutövarnas ansvar. Samverkansorganens ansvar bör författningsregleras!

Svenskt Vatten stöder förslaget att myndigheten ska ansvara för att miljömål, åtgärdsprogram och förvaltningsplan för vattendistriktet fastställs samt se till att analyser och övervakning av vattendragen kommer till stånd.

Vi anser att kommunerna ska ha initiativansvar för att samverkansorgan etableras och att dessa får ett huvudansvar för det operativa arbetet att ta fram förslag till miljömål och förvaltningsplan mm. Krav på vattenmiljön måste vara **lokalt anpassade och lokalt förankrade!** Detta är en viktig förutsättning för att uppnå ett starkt lokalt engagemang. Detta kan uppnås om arbetsfördelningen blir sådan att den centrala myndigheten fastställer miljömål baserat på samverkansorganens förslag så att detta arbete upplevs som meningsfullt. Vi känner i dagsläget en viss oro för att myndigheterna önskar ta på sig för mycket av det operativa arbetet och fastställer miljömål och därmed åtgärdsprogram utan att verksamhetsutövare och allmänhet får inflytande i beslutsprocessen. Samtidigt förloras motivet hos verksamhetsutövarna att aktivt bidra till att ta fram ett tillförlitligt beslutsunderlag och demokratiaspekten förloras. Denna har varit en viktig ledstjärna i förarbetet till Ramdirektivet för vatten.

Finansieringsfrågan är mycket viktig

Svenskt Vatten anser att vattenmyndigheterna självfallet ska finansieras av staten, men anser det likaså nödvändigt att staten **finansierar uppbyggnaden av samverkansorganen** så att kommunerna snabbt kan ta initiativ och starta det operativa vattenvårdsarbetet i enlighet med direktivets intentioner. Det får inte bli så att finansieringsfrågan leder till att det viktiga arbetet försenas!

Vattenmyndigheten bör få ett statsanslag för att kunna driva på nödvändig FoU

Sverige är ett litet land, men med hög internationell status och för många ett föregångsland då det gäller vattenvård. Samtidigt som många erfarna personer i branschen avgår med pension ser vi med stor oro på det sjunkande intresset hos ungdomarna att utbilda sig till framtidens miljövårdare. Vi har en viktig uppgift att informera och göra branschen intressant för ungdomar, men vi har noterat en tydlig nedrustning av utbildning och forskning i VA-teknik vid landets universitet och högskolor. Vi kommer själva i branschen att ta ett ökat ansvar för utvecklingsfrågorna. Ett första steg togs på vårt årsmöte i år där våra medlemmar beslutade att göra vår VA-Forsksatsning obligatorisk. Detta ger ca 9 MKr /år, men det krävs betydligt mer!

Vi anser att det behövs en kraftsamling från statens sida och en samlad styrning vilket kan uppnås om den nya vattenmyndigheten tilldelas ett statsanslag för att kunna stödja och driva nödvändiga FoU-insatser inom vattenvårdsområdet. **Om inte nivån kan ökas stagnerar Sveriges VA-kompetens och det finns en uppenbar risk att utvecklingsarbetet inom vattenvården kommer att styras av de stora Europeiska privata vattenbolagens FoU-budgetar!**

EGs avloppsdirektiv

Bakgrund till den svenska policyn för utbyggnad av avloppsreningsverken

Inledningsvis kan vi konstatera att dagens VA-system till stor del är en produkt av centrala myndigheters styrning. Naturvårdsverket hade en unik roll både som central tillsynsmyndighet och bidragsgivande myndighet. I sin roll som tillsynsmyndighet styrde verket vilken reningsteknik samt vilka villkor som ställdes på reningsverken. Tillstånd söktes normalt hos Koncessionsnämnden för miljöskydd men för att undvika hög belastning på nämnden kunde kommunerna söka dispens hos Naturvårdsverket. Under åren 1969-1981 skedde den huvudsakliga utbyggnaden av biologisk och kemisk rening vid våra reningsverk. Under samma tidsperiod fördelade Naturvårdsverket statliga bidrag till utbyggnaden. I genomsnitt fördelades 140 miljoner kr per år. Vattenmiljön och kunskapen om avloppsrening fick härigenom ett uppsving. Under dessa år satsade staten också stora summor på forskning och utredningar inom området. Kommunerna gjorde jätteinsatser och var stolta över sina nya reningsverk. Man tävlade också om bästa reningsresultaten. Detta gav tydliga effekter i våra vattendrag. Sverige fick härigenom en ledande ställning i världen. I dag har samtliga kommunala reningsverk över 2 000 pe långtgående rening av fosfor och nästan samtliga verk har biologisk rening med undantag för reningsverk i områden med kallt klimat. Nära _ delar av avloppsvattnet renas med avseende på kväve.

Under 1980-talet larmades det om algbloomning – först i Laholmsbukten senare även i delar av Östersjön. Efter omfattande undersökningar och diskuterande fattade riksdagen beslut kring 1990 att reningsverk runt den svenska kusten från norska gränsen t.o.m. Norrtälje skulle förses med kväverening. Gränsen för krav på kväverening sattes från 10 000 personekvivalenter. Även inlandsverk har fått krav på kväveutbyggnad, såvida retentionen är så låg att utsläppen i kustområdet inte understiger utsläpp för motsvarande 10 000 pe. Till en början ställdes krav på utbyggnad av ca 70 reningsverk i den s.k. 70-listan. I dag finns det mer än 80 reningsverk med kväverening i Sverige. Under tiden fram till början av 1990-talet samarbetade Naturvårdsverket och dåvarande VAV i många frågor beträffande reningsteknik och policy etc. för den svenska avloppsreningen. Efter många år av minimalt samarbete börjar vi att färdas på samma spår igen och långsiktigt bör vi också ha samma mål.

Värdet av genomförda investeringar i VA inklusive ledningsnät beräknas till 500 miljarder kronor. De totala kostnaderna för drift, underhåll och reinvesteringar bedöms till ca 15 miljarder kronor/år.

Innebörden av implementering av EG:s avloppsdirektiv

Grundregler i avloppsdirektivet kan förenklat beskrivas enligt följande:

- **Gemensamma vatten**
- kan påverkas av utsläpp
- **Vanligtvis biologisk rening eller motsvarande (sekundär rening)**
- vid tätbebyggelse (EG >2000 pe)...senast 2005
- **Effektiv behandling – känsliga områden**
- **Låggradig rening – mindre känsliga områden**
- **För känsliga områden**
- anges känslighet för eutrofiering (fosfor och kväve)

Biologisk rening i kallt klimat

Enligt artikel 4 betraktas *sekundär rening eller motsvarande som ett baskrav*, som vanligtvis gäller för reningsverk från och med en anslutning av 2 000 pe. Enda undantaget för Sverige är direktivets artikel 4.2, vilken har följande lydelse:

”För utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse till vatten i högt belägna bergsregioner (över 1 500 m över havet), där en effektiv biologisk rening är svår att upprätthålla på grund av låga temperaturer, kan mindre stränga reningskrav tillämpas än de som föreskrivs i 1 (egentligen 4.1, se nedan), om ingående studier visar att utsläppen inte ogynnsamt påverkar miljön.”

Naturvårdsverket har tolkat artikel 4.2 så att det i praktiken är kallt klimat som är styrande och inte höjden över havet. I Kungörelse med föreskrifter om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse; SNFS (1994:7) föreskriver Naturvårdsverket bl a följande:

*”För utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse till vatten i högt belägna bergsregioner **eller i andra jämförbara områden**, där en effektiv biologisk rening är svår att upprätthålla på grund av låg temperatur, kan mindre stränga reningskrav tillämpas än de som föreskrivs i första stycket, om ingående studier visar att utsläppen inte ogynnsamt påverkar miljön.”*

Sverige har alltså i Naturvårdsverkets föreskrift från 1994 gjort en tolkning av EG:s avloppsdirektiv där texten "1 500 m över havet" har uteslutits. Eftersom höjdangivelsen finns i avloppsdirektivet kan det naturligtvis vara fel att göra denna omtolkning. Men Naturvårdsverket har, efter möte med dåvarande ordföranden i EG:s avloppskommitté, gjort den tolkningen att detta skulle vara möjligt. Höjdangivelsen i direktivet tillkom innan Norge, Sverige och Finland ingick i de länder som berördes av direktivet. Men även de nordiska länderna har väsentligt skilda förutsättningar. Skillnaderna gäller både inom varje land och mellan länderna. Svenskt Vatten anser därför att det är viktigt att hänsyn tas till lokala och regionala förutsättningar i enlighet med Ramdirektivet för

vatten. Utsläpp av biologiskt nedbrytbara ämnen i våra norrländska recipienter är **en nationell fråga** där utsläppet inte påverkar gemensamma vatten. EU-länder som vid tillkomsten av direktivet berördes av undantaget om kallt klimat fanns i Centraleuropas alpområden. I Norden har vi i vissa områden betydligt längre perioder med kallt klimat än vad man har i Centraleuropa. Det är inte höjden över havet som är avgörande för biologiska processer utan temperaturen är en styrande faktor. Frågan behandlades vid möte i EGs avloppskommitté den 1-2 september.

Svenskt Vatten anser att Regeringen fortsatt ska driva linjen att det är temperaturen och inte höjden över havet som är avgörande samt att det måste finnas utrymme för lokalt anpassade lösningar.

Känsliga områden med krav på rening av fosfor och kväve

Direktivets artikel 5 anger hur man ska hantera frågor om *känsliga områden med avseende på fosfor och kväve*.

Fosfor

Svenska reningsverk är utbyggda för **långtgående rening av fosfor**. I den svenska policyn ställs följande krav på utsläpp av fosfor:

- reningsverk upp till 50 000 pe < 0.5 mg tot-P/liter
- reningsverk större än 50 000 pe < 0.3 mg tot-P/liter

Krav enligt EG:s avloppsdirektiv:

- reningsverk 10 000 - 100 000 pe < 2.0 mg tot-P/liter
- reningsverk >100 000 pe < 1.0 mg tot-P/liter

Det är naturligt att Sverige, liksom Finland och Norge, med sina många insjöar har satsat på långtgående fosforrening. Danmark satsade inledningsvis på kväverening då man i huvudsak saknar insjöar.

Kväve

Sverige har angivit kustområdet från norska gränsen t.o.m. Norrtälje, som kvävekänsligt område. Detta har redovisats av Naturvårdsverket i ett regeringsuppdrag den s.k. *kväveutredningen*, som redovisades till regeringen år 1997. Detta har också redovisats för EG.

Utbyggnad av kväverening

I frågan om ytterligare utbyggnad av kväverening har EG haft erinringar på Sveriges redovisning av förhållanden 1998, som var det år som kvävereningen skulle vara utbyggd i kvävekänsliga områden. Enligt rapport från EG februari 2001 skulle Sverige ha 34 reningsverk med kväverening. Finland fick liknande erinran som Sverige, **EG ifrågasätter bl.a. begreppet retention** samt anger att Östersjön är ett innanhav, där vattnet enligt EG skulle kunna röra sig fritt och därmed även föroreningarna.

Naturvårdsverket inlämnade en ny redovisning juni 2001 och då redovisas 81 reningsverk med kväverening. Under november 2001 trycktes den slutliga rapporten. Fortfarande anger EG att Sverige endast har 34 reningsverk utbyggda för kväverening.

EG kräver att Sverige ska bygga ut kväverening i hela landet. Detta omfattar 144 reningsverk (81 har redan kväverening, sex är under tillståndsprövning och ett har överförs till annat verk med kväverening). **Då återstår 56 verk utan kväverening, varav 29 i Norrland och 27 i södra inlandet.** Att Sverige till EG angivit kvävekänsligt område från norska gränsen t.o.m. Norrtälje samt att man i inlandet i södra Sverige bör räkna med retention tar EG inte hänsyn till. I detta fall påverkas agerandet även av påtryckning från Danmark och Tyskland samt av frågor kring EUs utvidgning runt Östersjön. Östersjön är ett viktigt innanhav, som enligt Svenskt Vatten behöver ett starkt skydd. VA-branschen är beredd att satsa på åtgärder som ger bättre vattenmiljö. **VA-branschen kräver dock att orsak och verkan utreds. Åtgärder ska i första hand avkrävas de största förorenarna enligt principen förorenaren betalar.** Dessa frågeställningar diskuteras i två nya utredningarna, vilka redovisas nedan.

Två nya utredningar som tar upp närsaltsproblematiken:

Fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning (**Arbetsmaterial från Naturvårdsverket**).

Nedan följer några utdrag ur arbetsmaterialet:

”Sedan mitten av 1970-talet är praktiskt taget alla svenska tätortshushåll och mindre industrier anslutna till kommunal avloppsrening. **Ungefär 95 % av avloppsvattenmängden till större (>2000 pe) kommunala reningsverk genomgår idag såväl kemisk som biologisk rening.**

Övergödningsproblemen i syd- och mellansvenska kust- och havsvatten har under senare år föranlett skärpta krav på kväverening vid reningsverk belägna vid kusten mellan norska gränsen och Stockholms skärgård. **Nästan tre fjärdedelar av det kommunala avloppsvatten som år 2000 släpptes ut vid Sveriges kuster genomgick särskild kväverening** och den genomsnittliga kvävereduktionen överstiger nu 50 procent (SCB, 2002).”...

”Vilket av näringsämnena fosfor och kväve är mest väsentligt att åtgärda?

Berörda miljömål: Ingen övergödning och Hav i balans

I slutrapporteringen av projektområdet "Eutrofiering i marin miljö" föreslogs att som en första rekommendation kväve och fosfor skulle reduceras med 50 %. Även om det inte uttryckligt står i de sammanfattande rekommendationerna från projektområdet (Rosenberg et al., 1990), framfördes underhand synpunkten att det borde övervägas om det kanske på lång sikt är fosfor som är viktigast att reducera, även om det på kort sikt var mest angeläget att reducera kvävetillförseln.

Med tanke på att Sverige redan 1990 i stort sett hade gjort alla utsläppsreduktioner av fosfor som kunde göras i reningsverken, har åtgärdsarbetet fokuserats på kväve. Många kustbaserade reningsverk söder om Ålands hav har idag en betydande kvävereduktion. Fokuseringen mot kvävereduktion avspeglar sig också i forskningsprojektet MARE:s nuvarande angreppssätt, där hittills endast kväve är inkluderat i modellen.

I tidigare avsnitt har visats att stora flöden av kväve sker mellan de olika delarna av det marina ekosystemet. **Denitrifikationen, ”havets självreningsverk”** som återför kväve från vattnet till atmosfären, har på senare år visat sig kapabel att på så kort tid som ett år minska halterna av oorganiskt kväve i djupvattnet till en tiondel. Aktuella siffror på den genomsnittliga denitrifikationen är i runda tal 1 000 000 ton/år, men uppenbarligen kan den vara ännu större vid lämpliga syreförhållanden. Likaså tycks **kvävefixeringen**, som verkar i motsatt riktning, d.v.s. tillför kväve från atmosfären till vattnet, ha ökat påtagligt under senare år och står för 200-400 000 ton/år. Vissa beräkningar indikerar

ännu större siffror på kvävefixeringen (500 000 resp 1 000 000). Det årliga totala antropogena tillskottet av kväve till Östersjön beräknas till i runda tal 600 000 ton/år. Det är således bestickande att de naturligt styrda processerna är så stora och mycket snabbt kan förändra kvävesituationen i vattenmassan. Kunskapsläget är på detta område idag avsevärt bättre än när projektområdet ”Eutrofiering i marin miljö” avslutades för 13 år sedan. De betydligt större kväveflödena som beräknas idag, jämfört med den information som fanns 1990, samt de stora utläckagen av fosfor från sedimenten de senaste åren, **motiverar en förnyad diskussion rörande åtgärdsrekommendationer.** Inför arbetet med föreliggande rapport intervjuades ett tiotal av de forskare som i olika grad var engagerade i projektområdet ”Eutrofiering i marin miljö”. Alla är av den uppfattningen att **bedömningsunderlaget idag är annorlunda än för 13 år sedan, och de flesta menar att det finns anledning att på nytt se över åtgärdsstrategin.** Det har visats i denna rapport att det finns betydande möjligheter till fosforreduktion i flera av Östersjöns strandstater (framförallt Polen). En ökad fokusering mot reducering av fosforutsläppen kan i framtiden leda till att fosfor blir det huvudsakligen begränsande ämnet.”...

”Frågorna är många och viktiga. **Det finns därför stor anledning att göra en omfattande förnyad genomgång av den redovisade problematiken så att vi genomför de rätta åtgärderna för att uppnå det fastställda generationsmålet.** Frågan bör mer i detalj belysas inom ramen för regeringsuppdraget rörande fosfor. Förslagsvis bör även en internationell panel av högt kvalificerade eutrofieringsforskare med bakgrund i såväl limnisk som marin forskning beredas tillfälle att i detalj värdera det vetenskapliga underlaget för nuvarande strategi och om erforderligt föreslå alternativa åtgärder.”

Slutbetänkande av Havsmiljökommissionen HAVET –tid för en ny strategi (SOU 2003:72)

Svenskt Vatten har deltagit i flera hearings, som anordnades av Havsmiljökommissionen. Eutrofieringsgruppen har satsat på att beskriva areella näringar, vilka visserligen står för huvuddelen av utsläpp av närsalter men vi konstaterar att ingen från VA-branschen inbjöds att delta i eutrofieringsgruppens arbete. Av rapporten framgår också att VA-delen är alltför översiktligt redovisad. Svenskt Vatten har vid möten med eutrofieringsgruppen protesterat mot framförda förslag på kraftigt skärpta krav på kväverening vid de svenska VA-verken. Vi anser att behovet av minskad kvävetillförsel till Östersjön måste redovisas på ett pedagogiskt, tydligt och välmotiverat sätt samt att föroreningsbelastningen från olika länder och källor måste anges tydligt. Det är nödvändigt att överväganden och förslag baseras på oomtvistat vetenskapligt material och mätningar samt att en avvägning görs mellan miljönytta och samhällskostnader.

Diskussion och slutsatser

Avloppsdirektivet innehåller alltför detaljerade krav, som skall styra utvecklingen i medlemsländerna, utan att man medger lokala/regionala undantag för nationella bedömningar. Detta är allvarligt eftersom detaljstyrning kan stoppa en positiv utveckling. Vi vill här belysa med två exempel;

- **Enköping** har med länsstyrelsens tillstånd byggt en ”vinn/vinnlösning” bestående av energiskogsodling, som gödslas med avloppsvatten och slam. Energiskogen ger ett biobränsle som är till fördel vid förbränning i Enköpings Värme Kraftverk. Flera miljömål uppfylls därigenom; bl.a. klimatmålet. Om

retention inte accepteras av EG måste Enköping frågå denna multifunktionella lösning och bygga en konventionell lösning. Stela krav i avloppsdirektivet motverkar alltså en sund utveckling.

- **Växjö** har under 1990-talet byggt ett av Sveriges modernaste reningsverk. Växjö har i tillstånd från länsstyrelsen sluppit krav på kväverening tack vare retention. Kommunen har redovisat att genom nitrifikation i reningsverket erhålls tillräcklig denitrifikation i recipienten. Trots detta skulle Växjö behöva bygga ut sitt relativt nya reningsverk för kväverening, om EG driver frågan till sin spets.

Central detaljstyrning i avloppsdirektivet kan motverka en utveckling av miljöteknik. Det finns en stor fara i om samma typ av lösningar krävs oberoende av lokala förhållanden. Det finns också en risk att de stora privata VA-bolagen driver på denna linjära utveckling. Varje region kräver sina lösningar! Exempelvis vore det olämpligt att introducera vattentoiletter i de torra delarna av Afrika eller att i Baltstaterna bygga exakt samma lösningar som vi byggt i Västeuropa. **Låt Ramdirektivet för vatten styra utvecklingen i fortsättningen! Svenskt Vatten uppmanar regeringen att driva denna fråga i EU.**

Den svenska vattenpolicyn har varit att anpassa reningsverken till lokala förhållanden. Policyn har framtagits i samråd mellan bl a myndigheter, Svenskt Vatten, kommunerna och forskare. Övergripande beslut har fattats av riksdag och regering i propositioner och riksdagsbeslut. De svenska reningsverken har en mycket hög standard jämfört med verk i många EU-länder.

Sverige är unikt med sina många sjöar och vattendrag, vilket gör att en hög retention normalt kan uppnås. Sverige måste därför aktivt driva frågan om retention i EU.

Svenskt Vatten anser liksom Naturvårdsverket att en omfattande förnyad genomgång av den redovisade eutrofieringsproblematiken i Östersjön måste genomföras. Svenskt Vatten stödjer också förslaget att samla en internationell panel av högt kvalificerade eutrofieringsforskare för att utvärdera det vetenskapliga underlaget för nuvarande strategi. **Detta bör vara en primär uppgift för det förestående samarbetet kring Östersjön.**

Om Sverige inte skulle få framgång i kvävefrågan d.v.s. att kvävekrav ställs på reningsverk i Norrland och på reningsverk med god retention i inlandet i södra Sverige är det nödvändigt att Sverige **begär en "time-out" i fråga om ytterligare kväveutbyggnad vid reningsverk större än 10 000 pe.** Time-out för reningsverken borde gälla i avvaktan på att frågor om retention och hela Östersjöproblematiken klarlagts. (Norge har fått time-out för utbyggnad av biologisk rening även i södra delarna av landet.)

Återföring av fosfor ur avlopp

Vattnets kretslopp i staden har fungerat bra i många år. Vi svenskar är så vana vid att få ett fullvärdigt livsmedel levererat avbrottsfritt i våra vattenledningar att vi normalt inte närmare tänker efter vilken betydelse detta har. Det är först på vår utlandssemester som vi inser hur bra vi har det i Sverige. Kretsloppetets funktion är välbekant, vattnet tas in från en vattentäkt, behandlas i vattenverk och distribueras ut till konsumenterna. Sedan

leds avloppsvattnet till ett avloppsreningsverk och därifrån till det naturliga hydrologiska kretsloppet. Vi och våra medlemmar har i enlighet med nationella målsättningar under åren intensivt arbetat för att få till stånd ett motsvarande kretslopp för de näringsämnen som ingår i det slam som avskiljs vid reningsverken. Trots mer än 20 års tålmodigt arbete har vi inte lyckats nå framgång.

På initiativ av Svenskt Vatten gav miljödepartementet 2001 ett uppdrag till Naturvårdsverket att utreda frågorna om miljö- och hälsoskydds krav för avloppsslam och dess användning samt om återföring av näringsämnen, främst fosfor. Ett viktigt skäl till behovet av den nationella utredningen är att Sveriges kommuner och deras VA-verk står inför strategiska vägval och har ett stort behov av att få förutsättningarna klarlagda för hur man långsiktigt och uthålligt ska lösa hanteringen av det slam som avskiljs.

Vi hälsade uppdraget med stor tillfredsställelse och har även mycket aktivt samverkat med Naturvårdsverket i detta arbete. Den färdiga rapporten överlämnades till Miljödepartementet i december 2002 och remissomgången avslutades i våras. Trots en del invändningar kan Svenskt Vatten till stora delar stötta Naturvårdsverkets slutsatser.

Vi ser det som synnerligen angeläget att Miljödepartementet snarast fattar beslut så att Naturvårdsverkets aktionsplan för återföring av fosfor kan verkställas.

Naturvårdsverkets målsättning med minst 60 % återföring av fosfor år 2015 är ambitiös med tanke på rådande osäkerhet hos företrädare för lantbruk och livsmedelsindustri, men bör kunna realiseras om Naturvårdsverket får nödvändiga befogenheter och resurser.

Sverige har en ledande position inom vattenvårdsområdet genom den långtgående reningen i våra välfungerande kommunala reningsverk. Med en klok implementering av Naturvårdsverkets förslag **kan Sverige bli ett föredöme då det gäller kretsloppslösningar** i en tid när man i flera länder väljer lösningar av kvittblivningskaraktär för slammet med dess näringsämnen. I länder med hög utbyggnadsgrad av moderna reningsverk bildas stora slammängder. I Sverige bildas det 3 000 ton slam varje dag. Det är hundra långtradare med släp. Inom jordbruket är nyttjandet av slam för närvarande mycket osäker och 2005 inträder deponiförbudet. Svenskt Vatten får signaler från VA-verken att tillsynsmyndigheter på regional och lokal nivå ofta ifrågasätter eller är tveksamma till olika hanteringssätt. En förklaring är att Naturvårdsverket har fått en förändrad roll mot tidigare då verket satsade mer på miljöfrågor inom bl.a. VA-sektorn. Även av denna orsak förordar Svenskt Vatten att en nyskapad vattenmyndighet får ett sektorsansvar för alla principiella och övergripande vattenvårdsfrågor.

Vi föreslår att regeringen tillsätter en "Kretsloppsgrupp" sammansatt av Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Livsmedelsverket samt Kemikalieinspektionen, med ett tydligt uppdrag att förverkliga de föreslagna målsättningarna i "Aktionsplanen".

Detta arbete måste samordnas med regeringens målsättning om att nå en "Giftfri miljö". Vi bedömer att de viktigaste åtgärderna för att förbättra avloppsvattnets och därmed slammets kvalitet är att förhindra att konsumentprodukter, som når avlopp, innehåller

önskade ämnen och att användandet av material som negativt påverkar avloppsvattnets kvalitet, upphör.

Det internationella arbetet för att begränsa import och nedfall av farliga ämnen måste intensifieras liksom arbetet att på nationell nivå förbjuda eller fasa ut farliga ämnen.

VA-verken bedriver redan idag en omfattande informationsverksamhet till kunderna, men det förhåller sig så att vissa föroreningar kommer till dominerande del från diffusa källor inklusive konsumentprodukter, som VA-verken själva inte har någon rådighet över.

Vi bedömer det som nödvändigt för att nå en giftfri vattenmiljö att vi inom vattenområdet kraftsamlar på liknande sätt som åstadkommit inom avfallssektorn. Ingen svensk medborgare kan idag sväva i okunnighet om behovet att källsortera batterier, glas och burkar liksom miljöfarligt avfall, papper mm. Likaså har källsorteringen tydligt trängt in i våra hem där vi sorterar avfallet i olika påsar. Svenskt Vatten driver för närvarande frågan om ”sortering i avloppssystemet” inom EUREAU.

Vi föreslår att Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen och övriga berörda myndigheter engagerar sig på central nivå tillsammans med oss i VA-branschen så att kraftfulla nationella informationskampanjer genomförs till konsumenter om vilka ämnen som bör användas respektive inte får spolas ned i avloppet.

Vi föreslår att särskilda medel anslås till stöd för sådana nationella kampanjer samt till stöd för utredningar och för demonstrationsanläggningar som bidrar till att nå ”Kretsloppsmålet” och till målet ”Giftfri miljö”.

Den viktigaste förutsättningen för att få igång processen är att departementet nu tar tag i Naturvårdsverkets utredning och fattar nödvändiga konsekvensbeslut och utser en ansvarig myndighet samt sätter en tidtabell för verksamheten.

Dricksvatten

Sverige har bland de bästa råvattentillgångarna i världen såväl kvantitetsmässigt som då det gäller kvaliteten. Vi kan själva till stor del ha rådigheten över vårt ytvatten genom att Sverige gränsar endast till Norge och Finland. Mellan Sverige och Norge skapar fjällkedjorna en naturlig avrinning i Sverige österut till Östersjön. Vi är till skillnad mot flera länder i Mellaneuropa inte berörda av vattenföroreningar som medföljer gränsöverskridande floder mm. Vi har i Sverige en vattentillgång årligen per person uppgående till ca 20 000 m³ att jämföra med Danmark som har drygt 2000 och Holland, Belgien som har mindre än 1000! Vi har även betydligt färre processer vid de svenska vattenverken vilket beror just på att vi har så bra råvattenkvalitet och inte behöver rena vattnet så mycket för att uppnå dricksvattenkraven.

Kranvattnet är vårt viktigaste livsmedel och håller så hög kvalitet att det inte finns motiv för att köpa dyrbart flaskvatten utan hellre tappa upp kranvattnet på flaska.

Våra medlemmar som är Sveriges alla kommuner följer Livsmedelsverkets föreskrifter och klarar kvalitetskraven med god marginal. Mycket sällan förekommer att önskade

ämnen medföljer dricksvattnet och den senaste statistiken från Livsmedelsverket styrker att våra vattenverk från en god situation blivit ännu bättre de senaste åren. Men det finns hot mot den framtida dricksvattenkvaliteten.

Bekämpningsmedel ska inte förekomma i dricksvatten!

Vi har genomfört en enkät bland våra tvåtusen vattenverk år 2000 och fått resultatet att av 400 som analyserat växtbekämpningsmedel har ca 80 detekterat bekämpningsmedel på mycket låga nivåer. De 400 vattenverken svarar för 70% av vattenleveranserna i landet. Cirka 30 vattenverk ligger på drygt nivån 0,1 mikrogram/l vid något tillfälle eller i någon uttagsbrunn.

Bland de ämnen som analyserades fanns atrazin och dess nedbrytningsprodukter samt BAM som är en nedbrytningsprodukt av diklobenil. Atrazin och diklobenil används inte normalt i jordbruket eftersom det är totalutrottningsmedel. Dessa medel har varit förbjudna sedan början av nittiotalet och trots att ämnena inte saluförts på 10 år finns de fortfarande i vattnet. Halterna ser stabila ut och indikerar ej att de faller. Vi har även funnit ämnen som används på åkermark som t.ex. bentazon, diklorprop-P och mekoprop-P. Förekomsten av glyfosat och dess nedbrytningsprodukter har vi liten kunskap om då det tidigare inte gått att analysera. Glyfosat ingår i Round up.

Åtgärderna är att vi rekommenderar våra medlemmar att mäta och analysera bekämpningsmedel samt att de självfallet direkt vidtager lämpliga åtgärder. Sådana kan vara att helt enkelt stänga av vissa uttagsbrunnar och ta ut vattnet genom andra. Mer långtgående åtgärder kan vara att helt byta vattentäkt eller att installera kolfilter. Den övergripande åtgärden är att vi rekommenderar alla medlemmar att inrätta skyddsområden för dagens och framtidens vattentäkter och att inom skyddszonen förbjuda användningen av bekämpningsmedel. **Samhällets berättigade krav på god vattenmiljö för vår och framtida generationers dricksvattenförsörjning får inte leda till ersättningskrav på VA-verken för skydd av vattentäkter!**

Vi har vid uppvaktning av Kemikalieinspektionens ledning fört fram vår oro för ökande halter av bekämpningsmedel i råvatten. Användningen av bekämpningsmedel mätt som aktiva substanser har ökat under senare år. **Svenskt Vatten anser att om målet Giffri miljö ska uppnås inom en generation så måste åtgärder vidtagas för att råvatten ska ha så låga halter av bekämpningsmedel att det klarar Livsmedelsverkets gränsvärden för dricksvatten.** Vi stöder därför Jordbruksverkets mål i förslaget till handlingsprogram att halter av nuvarande och framtida användning av bekämpningsmedel ska inte kunna påvisas i råvatten som används till dricksvatten. Det måste även i framtiden vara möjligt att dricka det grundvatten som finns i naturen.

De nya dricksvattenföreskrifterna börjar gälla 2003-12-25 och innebär skärpta gränsvärden för dricksvatten. Kan det bli problem för Sverige?

Vi har i Sverige ambitionen att självpåtaget ha stränga krav på vårt viktigaste livsmedel vilket innebär att vi redan idag uppfyller de nya föreskrifterna. Vi har fler gränsvärden för otjänligt respektive tjänligt med anmärkning än vad som föreskrivs i EG-direktivet om dricksvatten. Som exempel kan nämnas att vi i Sverige även efter 2003-12-25 klassar dricksvattnet som otjänligt beroende på värdena då det gäller lukt, smak, pH och koliforma bakterier. Kraven är även större i Sverige då det gäller ämnen som natrium, klorid och sulfat. För vattenverken blir det fler provtagningar än tidigare. För exempelvis fluorider kan det dock bli problem för några av våra vattenverk .

Vi anser att kraven som fastställts i föreskrifterna är onödigt stränga då de utgår ifrån de basvärden som gäller i Centraleuropa och att det bedömdes inte leda till några problem för vattenverken. För övrigt så kommer vissa flaskvatten som säljs i handeln inte heller att klara de nya föreskrifterna.

Vi arbetar med att ta fram lämpliga metoder för att reducera fluoridhalten och genomför en litteraturstudie samt utprovning för att ta fram lämplig teknik.

Sverige måste ställa krav på råvatten som används som dricksvatten!

Något som oroar oss är att Livsmedelsverket inte längre ställer krav på att ta prov på råvattnet! Vi anser att Sverige borde följa Danmarks exempel. I Danmark kommer man att införa krav på råvatten vid implementeringen av EG:s dricksvattendirektiv.

I dagens dricksvattenkungörelse finns krav på råvattnets kvalitet. Dessa krav är en styrka för huvudmannen då det gäller att ställa krav på dem som förorsakar utsläpp till en recipient där det finns ett råvattenintag.

Svenskt Vatten anser att kraven på råvattnets kvalitet ska behållas i de nya föreskrifterna. Råvattenkvaliteten ska inte anses vara endast en allmän miljöfråga utan bör kopplas till dricksvattendirektivet på nationell nivå. I miljöbalken finns det inga krav på råvatten som används till dricksvatten. Kopplingen mellan råvattenkvaliteten och möjligheten att bereda ett fullgott dricksvatten som uppfyller dricksvattenkraven är uppenbart.

Sverige behöver en myndighet som ansvarar för de hygieniska kraven på material i kontakt med dricksvatten!

”Dricksvatten får inte innehålla material från installationer som används vid beredning eller distribution av dricksvatten, eller ämnen som har samband med sådana material.” I EG-direktivet står det att medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa detta. I Sverige finns det tyvärr ingen myndighet som ansvarar för den hygieniska bedömningen av material som kommer i kontakt med dricksvatten och det finns heller inga kvantifierade krav.

Svenskt Vatten har tidigare framfört att vi anser att Regeringen bör utse en myndighet i Sverige med detta ansvar.